

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM
VAZIRLIGI**

QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

Ro‘yxatga olindi

№ 11
“28” 06 2022yil

**“NEFT VA GAZ QAZIB CHIQARISHDA MEHNAT
MUHOFAZASI VA SANOAT XAVFSIZLIGI”**

FAN DASTURI

Bilim sohasi:	300000 - Ishlab chiqarish texnik soha
Ta‘lim sohasi:	310000 - Muhandislik ishi
Ta‘lim yo‘nalishi:	5311900 - Neft va gaz konlarini ishga tushirish va ulardan foydalanish

Qarshi – 2022

Fan dasturi Qarshi muhandislik iqtisodiyot institutida ishlab chiqilgan.

Tuzuvchilar: “Neft va gaz ishi” kafedrası dots v.b. - **Bobomurodov O`Z.**
“Neft va gaz ishi” kafedrası assistenti – **Oripova L.N.**

Taqrizchilar: **Eshev S.S.**– QarMII, “Gidravlika va gidroinshoatlar”
kafedrası mudiri, professor
Xursandov N.B. – “Gissameftgaz” QK MCHJ bosh
muhandisi

Fanning o’quv dasturi Qarshi muhandislik - iqtisodiyot institutining 2022 yil
28 06 dagi 11 - sonli institut Ilmiy Kengashida tasdiqlandi.

Kirish

Ushbu dastur neft va gaz sanoatidagi ish jarayonlarini olib borishdagi ishchi xodimlarni bilishi lozim bo'lgan o'ziga xos texnologik va jismoniy talablarni o'z ichiga oladi.

I. O'quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni

O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta asosiy ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasiga muvofiq, neft-gaz sanoati sohasida ham bir qator o'zgarishlar amalga oshirildi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 30 iyundagi "Neft-gaz sohasining boshqaruv tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi qarori bilan "O'zbekneftgaz" AJ faoliyati takomillashtirildi.

Neft va gaz kazib chiqarish jarayonida mehnat muxofazasi va xavfsizlik texnikasi buyicha bir qator qonunlar qabul qilindi va ularni amalga oshirish mexanizmlari tasdiqlandi.

Neft va gaz sanoatida mehnat muxofazasi va xavfsizlik texnikasi asosiy masalalardan biridir. Jumladan, neft va gaz konlarida xavfsiz mehnat sharoitini yaxshilash xamda ishchi xodimlarni shu soxada malakasini oshirish ishlab chiqarish korxonalarida alohida o'rin egallaydi. Ushbu fan asosiy ixtisoslik fani bo'lib, ishlab chiqarish texnologik tuzilishining ajralmas qismi hisoblanadi.

Talabalar "Neft va gaz qazib chiqarishda mehnat muxofazasi va sanoat xavfsizligi" fanini o'zlashtirishlari uchun o'qitishning ilg'or va zamonaviy usullaridan foydalanish, yangi informatsion-pedagogik texnologiyalarni tadbqiq qilish muhim ahamiyatga egadir.

Fanni o'zlashtirishda darslik, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, ma'ruza matnlari tarqatma materiallar, elektron materiallar, virtual stendlar hamda ishchi holatdagi mashinalarning ishlab chiqarishdagi namunalari va maketlaridan foydalaniladi. Ma'ruza va amaliy mashg'ulot darslarida mos ravishda ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalaniladi.

II.O'quv fanning maqsadi va vazifalari

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga xavfli ishlab chiqarish ob'ektlarida mehnat muxofazasi, sanoat xavfsizligi texnika xavfsizligi buyicha tushuncha berish, ishlab chiqarish korxonalarida favqulotda vaziyat ruy berganda, apparat va sig'implarda olovga xavfli ishlarni bajarishda texnika xavfsizligiga rioya qilishni urgatishdan iborat.

Fanning asosiy vazifasi talabalarga har qanday ishlab chiqarish obektlarida xavfsizlik texnikasiga rioya qilish hamda yo'riqnomalar buyicha bilim va kunikmalarini nazorat qilishdan iborat

III.Asosiy nazariy qismi (ma'ruza mashg'ulotlari)

1-model. Neft va neftgaz konlarini ishlatish davomida bo'ladigan jarayonlar haqida umumiy tushuncha

1-mavzu. Fanning asosiy tarkibi, uslubi va vazifasi. Fanning mazmuni, uning ahamiyati va boshqa fanlar bilan bog'liqligi. Neft va gaz qazib chiqarishda sanoat xavfsizligi va mehnat muhofazasi soxasidagi munosabatlar haqida tushuncha.

2-model. Mehnatni muhofaza qilishning umumiy masalalari.

2-mavzu. Mehnatni muhofaza qilishning umumiy masalalari. Xavfli ishlab chiqarish obektlarida ishchi xodimlarni mehnat sharoitini yaxshilash hamda xavfsiz ish tizimini yaratish.

3-model. Neft va gaz sanoatini ishlatishdagi shaxsiy ximoya vositalari.

3-mavzu. Shaxsiy ximoya vositalari. Ximoya vositalari haqida tushuncha. Maxsus kiyim-poyavzal. Gazniqob va respiratorlardan foydalanish usullari.

4-model. Ishlab chiqarishda sog'lom va xavfsiz mehnat qilish sharoitini yaratish

4-mavzu. Ishlab chiqarishda sog'lom va xavfsiz mehnat qilish sharoitini yaratish. "Gazga xavfli" va "Olovga xavfli" ishlarni tashkil qilish usullari. Yong'inga qarshi jihozlar.

5-mavzu. Yo'riqnomalar va ishchilarni xavfsiz ishlash usullariga o'rgatish. Ishlab chiqarish korxonalarida yo'riqnomalar va ularning turlari

6-mavzu. Jaroxatlanish, baxtsiz hodisa va kasb kasalliklari haqida tushuncha. Ishlab chiqarish jarayonida sodir bo'lgan baxtsiz hodisalar va ularning kelib chiqish sabablarini o'rganish.

7-mavzu. Texnologik uskuna, moslama, qurilma—apparatlarni xavfsizligi. Sig'implarda ichki ko'rik o'tkazish jarayonlari haqida tushunchalar berish.

8-mavzu. Texnologik jarayonlar xavfsizligi. Neft tayyorlash qurilmalari xamda gazni kompleks tayyorlash qurilmalarida xavfsizlik texnikasi

5-model. Texnologik jarayonni xavfsizligini ta'minlashda avtomatizatsiyani o'rni.

9-mavzu. Texnologik jarayonni xavfsizligini ta'minlashda avtomatizatsiyani o'rni. Qurilmalarda signal beruvchi vositalar. Apparat va sig'implarda avtomatizatsiyani o'ziga xos o'rni

10-mavzu. Texnologik reglament. Qurilmalarda o'rnatilgan apparat va sig'implarda normal ish sharoitini tashkil qilish hamda texnologik reglamentni bundagi o'rni.

11-mavzu. Bosim ostida ishlaydigan apparat va idishlarni xavfsizligi. Ichki ko'rik va suv bilan sinov ishlarini bajarish.

12-mavzu. Ishlab chiqarish korxonalarida mehnatni muhofaza qilish xizmatini uyushtirish. Pog'onali nazorat tekshiruvi va ularni o'tkazish tartibi

13-mavzu. Ishlab chiqarishda texnologik jarayonlarning yong'in xavfsizligini ta'minlash. Yong'in xavfsizligi burchagi va ularga qo'yilgan talablar.

14-mavzu. Rejali tuzatishni uyushtirish va apparat, uskunalarini tuzatishga tayyorlash. Rejali tuzatish ishlarini o'tkazish.

7-model. Mehnatni muxofaza qilish qoida va normalarni buzganlik uchun javobgarlik.
15-mavzu. Mehnatni muhofaza qilish qoida va normalarni buzganlik uchun javobgarlik.
Ishlab chiqarish jarayonida xavfsizlik texnikasiga amal qilmaslik oqibatidagi javobgarlik.

IV. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun qo'yidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Inson uchun xavfli, zararli bo'lgan joylarda texnika xavfsizligi va ishlab chiqarish sanitariya talablari
2. Shaxsiy ximoya vositalari.
3. Baxtsiz xodisa tufayli zararlanganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish.
4. Rezervuar parklarida olovga xavfli ishlarni bajarish va naryad ruxsatnomalar tuzish
5. Tebranma dastgoxlarni ishlatishdagi xavfsizlik qoidalari.
6. Quduqlarga xlorid kislotali ishlov berishni xavfsiz o'tkazish
7. Manometrlarni ishlatishdagi xavfsizlik texnikasi
8. Gaz niqoblardan foydalanish qoidalari.
9. Yuqorida ish bajarganda xavfsizlik qoidalari.
10. Sanoat korxonalarida jaroxatlanish va kasb kasalliklarini o'rganish usullari
11. Ishlab chiqarish muhitidagi zaxarli moddalarni miqdorini aniqlash
12. Mash'ala xo'jaligini ishlatish qoidalari
13. Remont tuzatish ishlarini xavfsiz bajarish
14. Ishlab chiqarishda texnologik jarayonlarning yong'in xavfsizligini ta'minlash
15. Yonuvchi moddalarni o'z-o'zidan alanganish jarayonini, aniqlash

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akadem, guruhga bir o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi lozim. Mashg'ulotlar faol va interfaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiqdir.

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Yo'riqnomalar va ishchilarni xavfsiz ishlash usullariga o'rgatish
2. Sanoat korxonalarida jaroxatlanish va kasb kasalliklarini o'rganish usullari
3. Ishlab chiqarishda texnologik jarayonlarning yong'in xavfsizligini ta'minlash
4. Bosim ostida ishlaydigan apparat va idishlarni xavfsizligi
5. Sig'imlar ichida ta'mirlash ishlarini bajarish
6. Shaxsiy himoya vositalari
7. Quduqlarda xlorid kislotali ishlov berishni xavfsiz o'tkazish
8. Yuqorida ish bajarganda xavfsizlik qoidalari
9. Quvurlardan foydalanishda texnika xavfsizligi bo'yicha qo'yiladigan talablar
10. Rejali tuzatishni uyushtirish va apparat, uskunalarni tuzatishga tayyorlash
11. Baxtsiz hodisa tufayli zararlanganda birinchi yordam ko'rsatish
12. Ta'mirlash tuzatish ishlarini xavfsiz o'tkazish
13. Mehnatni muxofaza qilish qoida va normalarni buzganlik uchun javobgarlik
14. Ishlab chiqarish korxonalarida mehnatni muxofaza qilish xizmatini uyushtirish
15. Mash'ala xo'jaligini ishlatish qoidalari
16. Texnologik reglament
17. Jaroxatlanish, baxtsiz hodisa va kasb kasalliklari haqida tushuncha

18. Texnologik uskuna, moslama, qurilma- apparatlarni xavfsizligi
19. Gazniqoblardan foydalanish qoidalari
20. Yuqorida ish bajarganda xavfsizlik qoidalari
21. Texnologik jarayonlar xavfsizligi
22. Yo'riqnomalar va ishchilarni xavfsiz ishlash usullariga o'rgatish
23. Sanoat korxonalarida jaroxatlanish va kasb kasalliklarini o'rganish usullari
24. Ishlab chiqarishda texnologik jarayonlarning yong'in xavfsizligini ta'minlash
25. Bosim ostida ishlaydigan apparat va idishlarni xavfsizligi
26. Sigimlar ichida ta'mirlash ishlarini bajarish
27. Jaroxatlanish, baxtsiz xodisa va kasb kasalliklari haqida tushuncha
28. Remont tuzatish ishlarini xavfsiz bajarish
29. Ishlab chiqarishda texnologik jarayonlarning yong'in xavfsizligini ta'minlash
30. Ishlab chiqarish muhitidagi zaxarli moddalarni miqdorini o'rganish

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

VI. O'quv adabiyotlar va axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutqi. – T.: "O'zbekiston" NMIU, 2016. – 56 b.

2. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza 2016 yil 7 dekabr. – T.: "O'zbekiston" NMIU, 2016. – 48 b.

3. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - T.: "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 488 b.

4. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida. - T.: 2017 yil 7 fevral, PF-4947-sonli Farmoni.

5. Mehnat muhofazasi bo'yicha ishlarni tashkil etish to'g'risida namunaviy nizom (O'zbekiston Respublikasi adliya vazirligi tomonidan 1996 yil 14 avgustda 273-son bilan ruyxatga olingan).

Qo'shimcha adabiyotlar

6. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Toshkent. 1992 yil.

7. O'zbekiston Respublikasi Mehnat qonunlari kodeksi, Toshkent. 1993 yil.

8. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 07.05.1997 yil. № 129 «Mehnatni muxofaza qilish qonunining bajarilishi haqida» gi buyrug'i.

6. O'zbekiston Respublikasi korxona va tashkilotlarida mehnatni muhofaza qilish va jarohatlanish to'g'risidagi ma'lumotlardan foydalanildi.

Internet resurslar

1. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi xukumat portali.

2. www.lex.uz– O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.

3. www.ziynet.uz